

Narecki, Zbigniew

"Wartości życiowe młodzieży (na przykładzie szkół pielęgniarских)",
Irena Wrońska, Janusz Mariański,
Lublin 1999 : [recenzja]

Studia Płockie 28, 255-259

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Irena Wrońska, Janusz Mariański, *Wartości życiowe młodzieży
(na przykładzie szkół pielęgnarskich)*, Lublin 1999, ss. 390.**

We współczesnych badaniach empirycznych prowadzonych w polskiej socjologii coraz częściej wskazuje się na preferencje, wymogi, uwarunkowania i odniesienia moralne, którymi winny odznaczać się różne grupy zawodowe, systemy edukacji, środowiska i struktury społeczne. W obliczu wzmożonych trendów unifikacyjnych, pluralizacji systemów wartości, tendencji demokratyzacyjno-liberalnych, przy wzroście anonimowości ludzkich więzi i zarazem obronnych w życiu jednostek, grup i zbiorowości społecznych reakcji personalizacyjno – wspólnotowych, następuje powolne klarowanie się nowych statusów i tożsamości zawodów, zarówno tradycyjnych oraz współczesnych. Obecnie wiele grup zawodowo – społecznych stara się określać własne miejsce i rolę w społeczeństwie – i to często poprzez ostentacyjne nagłaśnianie w protestach publicznych własnych praw i potrzeb. Wciąż aktualnymi są te tendencje, które dotyczą zawodów szacownych; ostatnio uwidaczniają się głównie wskutek zaistniałych dylematów socjalno-bytowych. Dla przeciętnego odbiorcy tych zjawisk dość interesującym byłoby zapoznać się z rzeczowym obrazem wewnętrznych i zewnętrznych czynników oraz mechanizmów, które niniejsze zjawiska wywołują, bowiem spłaszczony jest ich kształt w przekazie mass mediów lub potocznej opinii.

Na złożoność zawartości ideowo-praktycznych kategorii zawodowej, którą w ramach służby zdrowia stanowi pielęgniarstwo, wskazują ostatnie badania socjologiczne – moralne przeprowadzone przez Irenę Wrońską i Janusza Mariańskiego w książce pt.: „Wartości życiowe młodzieży (na przykładzie szkół pielęgnarskich)”. Niczym bardziej szczególnym nie wyróżniałaby się ta praca od jej podobnych, gdyby nie podjęty w niej przedmiot badawczy. Ponieważ temat dotyczy interesującego, lecz w warstwie poznawczo-moralnej mało – jak dotąd – znanego zawodu, który nagłośnił ostatnimi czasy swoje problemy w protestach publicznych, dlatego wykorzystane w analizach doświadczenia Autorów i zastosowane przez nich instrumenty badawcze zawierają żywość dla psycho – moralnej kondycji społeczeństwa polskiego roku 2000 tematykę. Badania wnoszą znaczący kapitał wiedzy na temat etosu życiowego młodzieży polskiej poprzez obznajmienie czytelników z tą częścią respondentów, którzy wybierają zawód pielęgnarski. Jednocześnie starają się Autorzy ukazać ten etos na dwuczłonowym planie metodologicznym, tj. teoretycznym – praktycznym, dzięki czemu zyskuje studium na

przydatnych środowiskom medyczno – dydaktycznych walorach interdyscyplinarności. I tak: 1 – dwa pierwsze rozdziały stanowiące część teoretyczną noszą charakter podręcznikowy, bowiem obejmują całokształt socjologiczno – moralnej refleksji nad pielęgniarstwem oraz – umiejscawiają jego zadania na gruncie szerszych wyzwań współczesności; 2 – natomiast w rozdziałach III-VI, tj. w części empirycznej, zostajemy zapoznani obszerniej z aktualnymi wynikami badań socjologicznych, które odnoszą się do złożonej sfery moralnej młodzieży szkół pielęgniarstwa. Wkład, jaki we współpracy interdyscyplinarnej dwóch uczelni, tj. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Akademii Medycznej w Lublinie wnoszą Autorzy pracy, przekonuje też nie tylko o sensowności jej przeprowadzenia, lecz o racji powoływania na polskich uniwersytetach katedr czy sekcji, nawet całych wydziałów medycznych. Współpraca różniących się w profilu uczelni zakreślać może fundamentalne dla bytu i rozwoju etosu lekarskiego obszary naukowo – praktyczne, wzorem zaś Zachodu przynieść konkretnie wymierne korzyści w kształtowaniu kondycji psycho – fizycznej społeczeństwa. Tym bardziej bliższą człowiekowi i dobru narodowemu staje się edukacyjna wizja służby zdrowia, którą obecnie reformuje się. W tej perspektywie bardziej realnymi w wymiarze poznawczo wychowawczym stają się korzyści, które dla kondycji polskiego pielęgniarstwa, jego kierunków holistycznych, w kontekście braków kształcenia czy doskonalenia zawodowego tegoż powołania – przyjdzie w naszej obywatelskiej demokracji w najbliższym czasie realizować. Podjęte przez Autorów problemy obejmują szczytne wyzwania, które należy w obliczu ogólnej relatywizacji etosów zawodowych wzbogacać – na miarę czasów – potencjałem humanistyczno – religijnym. Efekt taki może zapewniać współpraca uczelni humanistyczno – konfesyjnych i zawodowych, integrowanie w tym zakresie wizji naukowo – dydaktycznych i etycznych, które w czasach realnego socjalizmu zostały zaprzepaszczone. Tylko na wzór fundamentalnej przesłanki ontologicznej, jaką stanowi psycho – fizyczna i duchowa jedność bytu ludzkiego, należy konstituować adekwatną na miarę współczesności wizję pielęgniarstwa i całej służby zdrowia – nie inaczej jak właśnie poprzez nawiązywanie permanentnie doskonalonej współpracy różnych konfesyjnych i medycznych specjalistów.

Pomimo własnego przedmiotu badawczego, który stanowią przyszłe pielęgniarki, niniejsze studium jest pewną syntezą i zarazem kontynuacją dorobku naukowego Autorów.¹ Uwidacznia się to w szeregu sformułowań metodologiczno – językowych i podsumowań merytorycznych zawartych w części I (ss. 9-108) i w części II (ss. 109-326). Nie ma przesady stwierdzić, iż zaowocowały w pracy wyraźnie dotychczasowe doświadczenia Autorów; efekt spotęgowało harmonijne połączenie wysiłków – co dostrzega się w pracy szczególnie w zakresie metodologii, zawartości treściowych, terminologii, stylów pisarskich i bibliografii. W sumie

¹ Por. J. Mariański, *Młodzież między tradycją i ponowoczesnością. Wartości moralne w świadomości maturzystów*, Lublin 1995; tenże, *Między nadzieją i zwątpieniem. Sens życia w świadomości młodzieży szkolnej*, Lublin 1998, itd. I. Wrońska, *Współczesna koncepcja roli pielęgniarki. Studium socjologiczne*, Lublin 1995, itp.

– praca stanowi jednolite i obiecujące dla współpracy naukowej i praktyki medycznej kompendium wiedzy, o którego przesłaniu wspomina Autor Przedmowy. Taka kooperacja może być dla różnych dyscyplin i badaczy czy ośrodków wzorem, zachętą czy nawet przedmiotem aspiracji.

Analizując szczegółowiej: ugruntowując w rozdziałach teoretycznych na szerszej płaszczyźnie społeczno – etycznej problematykę pielęgniarstwa ukazują Autorzy jej odniesienia do etosu chrześcijańskiego. Jest to w bilansie socjologiczno-medycznym ewenement, który nie sprowadza jej do licznej, z reguły empirycznej i aksjologicznie neutralnej czy materialistycznej, spuścizny. Ponieważ studium dotyczy wartości moralnych młodzieży szkół pielęgniarstwa, stąd przy uwzględnianiu charakteru i potrzeb stawianych dziś zawodowi, które przygłaszają przyziemne dylematy, te aksjologiczne konstatacje wydają się konieczne chociażby z trzech racji. Po pierwsze – należy na nowo rozważyć i umiejscowić prowadzenie badań na płaszczyźnie wartości uniwersalnych w tym celu, ażeby nadać im sensownej, pogłębionej orientacji oraz właściwego rozwoju, którego konieczność wyłania się przed służbą zdrowia z wyjątkową siłą w wymiarach indywidualnych oraz społecznych potrzeb i wymogów; jest to ukryty, lecz żywotny i dający się dotkliwie odczuwać problem, który objawia się ostatnio w sprawach socjalnych i napięciach środowiskowych. Po drugie – należy też głębiej przemyśleć problem od strony teologiczno – moralnej, etyki zawodowej, związane z zawodem normy powołaniowe, które obowiązują w wymiarze praktycznym tych, którzy pełnią odpowiedzialne role jako lekarze, pielęgniarze; własne wizje i osiągnięte drogą awansów korzyści finansowe nie mogą w niczym uwłaczać powołaniowej randze zawodu. Po trzecie – w rozwiązywaniu dylematów służby zdrowia nie winno zabraknąć długomyślnej polityki społeczno – gospodarczej, odpowiedzialności i zaangażowania właściwych służb społeczno-państwowych – co winno przejawiać się już na płaszczyźnie edukacyjnej, kształtowaniu przez te gremia odpowiednich opinii, warunków i prestiżu społecznego służb medycznych; niebagatelna w tym dziele rola przypada społecznościom konfesyjnym i duszpasterstwu Kościoła. Zresztą przy obecnie prowadzonej reformie samorządowej, edukacyjnej, służby zdrowia... toczy się batalia o odwieczne, często pomijane wymiary etyczne zawodów, które należałoby – na wzór „magna karty” Hipokratesa – stosownie do wymogów czasu rekapitulować! Na tle obecnej sytuacji społeczno – moralnej jawi się pielęgniarstwo jako nauka teoretyczno – praktyczna z nowym statusem etycznym i konsekwencjami praktycznymi. W obliczu wymogów współczesności i dylematów ekonomiczno – moralnych stajemy przed zawodem określonym w kategorii powołania (zob. rozdz. I, ss. 9-36). Jest to – podobnie jak w innych zawodach – pojęcie brzemienne w skutki, nacechowane treściami moralnymi, wymagające zorganizowanej współpracy i odpowiedzialności zainteresowanych stron powołaniową rangą pielęgniarstwa (zob. HV, KDK Cz. II, FC i wszystkie dokumenty dotyczące ochrony życia). Tą nową, powołaniową wizję wymusza się na zawodach, które dotyczą wprost psycho-fizycznej i duchowej kondycji społeczeństwa oraz człowieka. W anachronicznym zatem dysonansie do tej wizji pozostają jeszcze niedawno

wyznawane wizje ideowo-wychowawcze, które temu szczytnemu powołaniu niosą wizerunek bezdusznego rzemiosła, dochodowego fachu. W kształtowaniu tego wizerunku nie obejdzie się służba zdrowia bez pomocy specjalistów, edukatorów konfesyjnych.

Z kolei na kartach rozdziału II (ss. 37 nn) dowiadujemy się o powołaniowych wymiarach pielęgniarstwa, którego podstawę stanowi już nie konwencja czy prawo stanowione, lecz normy religijne. Dlatego nie mogą tej wizji przesłaniać – o czym stale mówi Kościół w swym społeczno-moralnym przesłaniu (zob. nauki papieskie z siedmiu pielgrzymek do Ojczyzny) wątpliwe i niebezpieczne eksperymenty genetyczne, dopuszczanie eutanazji, aborcji, itp., bowiem należy sobie wtedy postawić pytanie: w czym imieniu lub interesie one pozostają! Z lektury studium wynika, iż następuje z wolna zdecydowany zwrot w stronę powołaniowego, opartego na boskim systemie wartości etosu pielęgniarstwa, który jako absolutna konieczność jawi się w obliczu niebывалych postępów techniki i medycyny. Nie tyle na tle klęsk humanistyczno-ekologicznych krajów i całych kontynentów, ile na bazie odwiecznych przesłanek moralno-religijnych roztaczają Autorzy wizję powołania pielęgniarstwa, którego źródło stanowi sam Dawca Życia – Bóg!

W rozdziałach III – VI ukazują nam Autorzy kwestie etosu zawodowego już na przykładzie przygotowującej się do powyżej rozumianego powołania młodzieży kilku wybranych szkół pielęgniarzkich z Polski południowo-wschodniej. Rozważania rozdziału III (ss. 109 nn) stanowią wykładnię: 1 – wartości fundamentalnych, głównie w kategorii dobra i zła (p. 1); 2 – podstawowych odniesień tej młodzieży do norm moralnych (p. 2); 3 – preferowanych przez młodych autorytetów moralnych (p. 3). Dopiero na takiej płaszczyźnie ogólnoetycznej zostały w rozdziale IV (ss. 167 nn) ukazane szczegółowe wartości prospołeczne i egoistyczne, które wyznacza dla nich przewodnia norma powołaniowa zwana zasadą miłości (p. 2-3). W rozdziale V (ss. 217 nn) zobrazowane zostały wartości codzienne, ostateczne i godnościowe, na końcu zaś preferowane przez młodzież wartości i wzory zachowań (p. 1-4). Poza tym, rozdziały empiryczne wskazują na liczne, nagromadzone w świadomości moralnej młodych: niekonsekwencje, które należy wedle określonych norm-wzorców modyfikować; dylematy, którymi są w chwili wyboru zawodu obciążenia; niepokoje, aspiracje i nadzieje zawodowe, które należy podtrzymywać, korygować bądź rozwijać.

Studium ukazuje więc całą gamę problemów, które na bazie ogólnospołecznego etosu oraz zawodowych orientacji czy wyobrażeń wnoszą młodzi. Zdaniem Autorów badających kilka szkół pielęgniarzkich – istnieje wiele ku temu przesłanek, ażeby kondycję moralną służby zdrowia poprawić. Szansa ta zawiera się w podejmowaniu odpowiednich wobec zawodów medycznych przedsięwzięć z zakresu polityki społeczno-socjalnej, reorganizacji edukacji i specjalizacji, kompleksowych rozwiązań organizacyjno-strukturalnych czy ustawodawczych. Istnieje dziś w preferencjach moralnych młodzieży wiele niepokojących zjawisk, ale nie na taką skalę, aby miała przekreślać szanse rozwoju pielęgniarstwo-lekarskiego etosu i statusu. Rzeczywistym warunkiem poprawy zaistniałego stanu byłaby długo-

myślna rehabilitacja zawodu jako powołania, dla którego pełnię wykładni stanowi teologia moralna szczegółowa i katolicka etyka społeczno-zawodowa przekazywana tym grupom podwójnym kanałem: duszpasterstwa specjalistycznego służby zdrowia oraz – prowadzonymi równoległe z edukacją medyczną wykładami ewangelizacyjno-humanizacyjnymi. Tej współpracy ośrodków i specjalistów – czego przykładem jest niniejsze studium – winna towarzyszyć ewidentna i owocująca na przyszłość poprawa statusu społeczno – materialnego służb medycznych.

Recenzowana praca stanowi zatem cenne osiągnięcie naukowe wskazujące na całą gamę problematyk, które należy rozwijać w oparciu o nowe zasady humanum i christianum oraz zastosowawcze kryteria społeczno-zawodowe. Z badań empirycznych wynika, iż przesłanki ku takiej odnowie-reformie istnieją; reszta zależy od kompleksowych przedsięwzięć edukacyjnych, społeczno – ekonomicznych, strukturalno-organizacyjnych, prawodawczych i ewangelizacyjnych. Widać zatem dalekosiężne wnioski, które czerpią Autorzy z preferencji przyszłych adeptów pielęgniarstwa. Poza wskazanymi walorami, stanowi praca wyzwanie do kontynuacji dalszych interdyscyplinarnych badań nad służbą medyczną oraz innymi grupami społeczno – zawodowymi: psychologicznymi, pedagogicznymi, ekologicznymi itp. Można zatem traktować pracę jako lekturę naukowo-dydaktyczną w procesie kształcenia i doskonalenia zawodowego pielęgniarek, i nie tylko; ujawnia ono konieczność konstytuowania nauk i praktyk zawodowych na bazie etyki chrześcijańskiej, zaś edukację – w ramach szeroko pojmowanego powołania. Zawarto w tym przesłaniu ideę personalizmu widzianą w kategorii teologicznej miłości, czyli jako relacji dwóch podmiotów, które są jednocześnie w stanie i procesie bycia oraz stawania się. Co może tę intencjonalną relację w wymiarach pełni powołania ukazywać? Właśnie to, iż dwa podmioty afirmują wzajemnie i w pełni własną godność, wspomagają poczucie wewnętrznej harmonii jako znaczącego czynnika w procesie samouzdrawiania, gdzie biorą udział wszystkie sfery osobowe człowieka – nie tylko ciało, lecz wzbogacone wymiarem duchowym psyche. Z tej to struktury spotkania dwóch osób wynikają dalekosiężne konsekwencje jako: zadania przygotowawcze i zawodowe określające ich humanistyczno-altruistyczny system etyczny; podtrzymywanie wiary i nadziei pacjentów; bycie wobec nich wrażliwym, ufnym i opiekuńczym; kreatywne rozwiązywanie problemów życia i międzyludzkich relacji. W najogólniejszym zarysie te teoretyczne oraz przewijające się w wypowiedziach respondentów przesłania uzasadniają przewodnie motto dzieła, które Autorzy w klarownym naukowo wymiarze nam do rozważenia przedkładają. Jednocześnie podkreślają konieczność współpracy naukowo – edukacyjnej wielu specjalistów nauk medycznych i kościelnych. Wspomnijmy, iż każdy zawód traktowany jako powołanie wymaga ciągłego urabiania duchowego jego podmiotów, ugruntowywania ich etosu w procesie ewangelizacyjnym na autentycznych podstawach chrześcijańskiej moralności i religijności, dojrzałości i odpowiedzialności bezpośrednio zainteresowanych stron oraz całego społeczeństwa.